

ÜREME SAĞLIĞINDA AKRAN EĞİTİMİ

eşe esen özakbaş 7 aralık 2005

Genel bütçeden eğitime ayrılan pay
Sağlık hizmetleri içinde
sağlık eğitimine ayrılan pay

Eğitim

“..kendi yaşantıları yoluyla istendik davranışlar geliştirme sũreci”

Nasıl bir insan istiyoruz ?

“Milli Eğitim Temel Yasası”nda eğitimin

Ulusal

Bireysel

Evrensel

Bireyin ilgisi (ve gereksinimi) doğrultusunda, toplumsal gelişmeyi sağlamak, dũnyanın faal ũyesi olmak

Davranış değiştirme s¼reci

“bireyin kendini keşfinde ona tanıklık etmektir eğitim”

Birey isterse.... Değişiklik

Bireysel farklılıkları açıklayabilmek....Çoklu zeka kuramı

“ kendisine uygun uyarana dönüřtür¼lerek sunulduğunda herkes herşeyi öğrenebilir”

Sağlık eğitimi

Alma – Ata Bildirgesi'nde

“bir toplumda yaygın olarak görülen sağlık sorunları, bunların önlenmesi ve denetimi ile ilgili konularda halkın eğitilmesi”

Bildirge sonrasında

Toplum katılımıgelişmekte olan ülkelerde halk sağlığının iyileştirilmesi programları

Sağlığın geliştirilmesi ve esenlendirilmesi

Sağlık eğitimi

Toplum katılımı

Akran eğitimi

Akran eğitimi
tanım
temel özellikleri
kullanım alanları

Akran

Arapça kökenli bir sözcük

“ eş, benzer, denk”

Kaynak: Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü – İsmet Zeki Eyuboğlu – 1998

“yaşça denk, yaşıt, boydaş”

Kaynak: Türkçe Sözlük – Türk Dil Kurumu - 1998

Kavramlar

Akran eğitimi

Akran danışmanlığı

Akran önderlikli öğretim – akran destekli öğretim

Akran grubu

Akran grup eğitimi

Tanım.

Akran eğitimi gençlerin akranlarıyla iyi etkileştikleri ve onlarla özdeşleştikleri gerçeğinden hareketle sosyal öğrenme kuramına dayalı olarak geliştirilmiş bir eğitim etkinliğidir

Tanım..

“eşit statüde olanlar arasında etkin yardım ve destek aracılığıyla bilgi ve becerilerin gelişimi”

(Wadoodi A 2002)

Tanım...

Belirli konularda
gönüllü ve öncü gençlerin eğitilmesi
ve

sonra kazanılan bilgilerin akranlarla paylaşılmasına dayanır

Tanım....

**Pseudo teachers
Paraprofessionals**

Benzer sosyal grup içinde olmak
Profesyonel olarak öğretmen olmamak
Öğrenmede birbirlerine yardımcı olmak
Öğretirken öğrenmek

(Topping,1996)

Tanım.....

Akran eğitiminin olabilmesi için iki katılımcı arasında bilgi farkı olmalıdır

Böylelikle bir taraf diğerine eğitici olarak yaklaşabilir

Bilgi düzeyi eşit olursa akran eğitiminden değil akran işbirliğinden söz edilir

(Formen, Cazden 1985)

Bilgi düzeyinde farklılık olmayan akran grubu

Gönüllü olanın eğitimi ile bilgi düzeyinde fark yaratılması

Olumlu özellikler 1

Bilişsel becerileri etkileşim aracılığıyla geliştirmesi

İşbirliği becerisini geliştirmesi

Eğitici akranların deneyimlerini yansıtmaolarını özendirilmesi

Maliyet etkin olması

Olumlu özellikler 2

Güvenilir bilgi kaynağı

Kabul edilebilir

Bilgi ve önerinin paylaşım yolu olarak kullanılır

Bilgi aktarımında profesyonellerden daha başarılı

Neden akran eğitimi ?

Bilgilerin akılda kalıcılığını arttırmak
için
akran eğitimi kullanımı
(Congos, Schoeps 1997)

Neden akran eğitimi ?

“Akran grup eğitiminin yol gösterdiği yaklaşımlar ister resmi ortamlarda ister gayri resmi yollarla olsun – eğer **planlanır** ve **kaynak sağlanırsa** – **davranış ve tutumu** büyük ölçüde etkiler.”

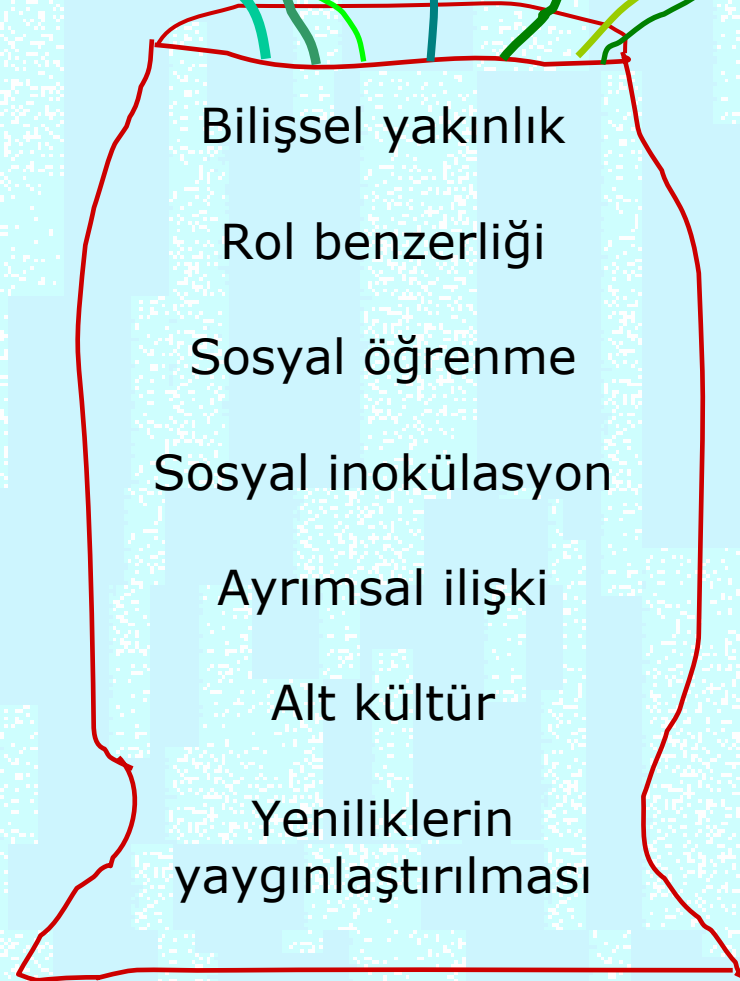
Akran eğitimi programlarının başarısızlığının en sık görülen nedenleri 1

- Program için net amaç ve hedeflerin olmayışı
- Program tasarımı ile dış çevre/ sınırlılıklar arasında tutarsızlık olması
- Akran eğitimi için yatırım olmayışı
- Akran eğitimi yönetiminin karmaşık bir süreç olması ve oldukça yetenekli personel gerektirmesitakdir görmemesi

Akran eğitimi programlarının başarisızlığının en sık görülen nedenleri 2

- Eğitici akranlar için yetersiz eğitim ve destek verilmesi
- Eğitim konuları arasındaki sınırın açık olmaması
- Çoklu-araç desteği sağlamada başarisızlık

Akran eğitime dayanak oluşturduğu kabul edilen kuramlar

Akran eğitiminin tarihsel süreç içinde yeri ?

Aristoteles'den bu yana.....Birçok konuda akran eğitimi

Kaynak: Health Education Research, 1999

14, No. 2, 235-247, April 1999 © 1999 Oxford University Press

Tıp eğitiminde akran eğitimi

İlk uygulamalar

1951 yılında - Berlin Free Üniversitesi

“akran” terimi....“benzer yaş ve eğitim düzeyindeki öğrenciler”

(Goldschmid ve Goldschmid 1976)

1957 yılında Amerika'da
Nebraska Üniversitesinde
öğrencilerde influenza bağışıklaması girişimi
Akran eğitimi kullanılmış

Köy Enstitülerinde

Birleştirilmiş sınıflarda
Üst sınıftaki öğrencilerin alt sınıftakilerin
öğrenmelerine yardımcı olması

1960'lı yıllar

Öğrencilerin öğrenmeye katılımının az olduğunun saptanması ve çözüm arayışları (Collier, 1969)

1970'li yıllar

Çeşitli amaçlarla akran eğitimi çalışmaları

Devamsızlığı azaltmak

(Grasha 1972)

Maddi yükü artırmadan öğrenmeyi arttırmak

(Goldschmid ve Goldschmid 1976)

Öğrencinin öğrenmesine yardımcı olmak

(Grasha 1972, Bruffee 1978, Goldschmid ve Goldschmid 1976)

Akran eğitimi ile öğrenme performansını arttırmak

1980'li yıllar

Akran eğitiminin **etkinliğinin araştırılması**

Kontrol grubu ile karşılaştırmalar yapılması

(Annis...)

Akran eğitiminde eğitici ve eğitilenler için "rol-teorileri" analizi

(Bierman ve Furman 1981)

1990'lı yıllar

Akran eğitiminin nasıl başarılı olduğunun araştırılması
(yayın sayısı çok artıyor)

Bu dönemin proje amaçları:

- Eleştirel bakış açısını güçlendirmek
- Öğrencilerin eğitici olarak rollerini ve performanslarını değerlendirmelerini sağlamak
- Anlaşmazlık ve çatışmaları birleştirerek öğrenmeye yardımcı olmak
- Öğrenme otonomisini arttırmak

2000'li yıllar

- Orta öğrenimde ve üniversitede
- Hastanelerde, cezaevlerinde.....
- Tıp eğitiminde klinik beceri geliştirme uygulamalarında
-

Uluslar arası Af Örgütü

Akran Grup Eğitimi - Gerekçeleri

İşe yarar

Kendileriyle benzer konumdaki gençleri etkilemede ortaya çıkan sorunlara dair çözümleri olabilir

İletişim

Etkin stil ve yaklaşımları belirleme potansiyelleri

Pahalı Değil

Kaynakların sınırlı olduğu ve büyük rakamlara ulaşmanın gerektiği durumlarda akran grup eğitiminin çarpan etkisi

Yetki

Eğer dikkatlice planlanırsa, gençler eğitim sürecini ve bilgi değiş tokuşunu kontrol edebilir

Akran Eğitimi – uygulama alanları

- Örgün eğitim ortamları - okullar (MEB'e bağlı)
- Yaygın eğitim ortamları - gençlik örgütleri, dernekler

Uygulama biçimleri

Pedagojik yaklaşımla sınıf dersi
Sosyal hizmet yaklaşımıyla her yerde

Akran eğitimi planlanırken...

NIÇİN ?

NEYİ ?

NE ZAMAN ?

NASIL ?

NEREDE ?

NE KADAR ?

KİME ?

Akran Destekli Öğrenme için 12 İpucu

(İskoçya Dundee Üniversitesi)

Akran eğitici önderlikli	Eğiticilerin doymu	Gönüllük temelinde	Eğiticinin eğitimi
Eğiticilerin ödüllendirilmesi	Kimlerin eğitileceği	Eğitimin zamanlaması	Oturumların süresi
Çevresel koşulların öğrenmeye yardımı	İlgili kurumların desteği	Değerlendirme Süreç - Sonuç	Eğitimlerin devamı Ne zaman? Nasıl ?

Neden ?

Üreme sağlığı eğitim programları ?

Gençlik ?

1994 – Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı eylem programı

Üreme sağlığı programlarının kadınların ve adolesanların gereksinimlerini de kapsayacak biçimde yeniden düzenlenmesi

Üreme sağlığı hizmetlerinin adolesanlar ve erişkin erkekler için de ulaşılabilir kılacak **yenilikçi programların geliştirilmesi**

Sıklıkla eğitim verilen hedef grup

DSÖ'nün adolesan tanımı....10-19 yaş aralığı
(1998 yılında Güney Asya Adolesan Konferansı)

Dünyada her beş kişiden biri 10-19 yaş aralığında
Dünyada 1,2 trilyon adolesanın % 85'i gelişmekte olan ülkelerde

Genç erişkin.....20-24 yaş aralığı

Dünyada ilk cinsel ilişki yaşı giderek düşüyor

Riskli gebelikler

Güvenli olmayan düşük

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyon riski

Anne - bebek - çocuk ölümlülüğünün artışı

Kaynak: *Sex Transm Infect* 2004;80:ii28-ii35 2004 BMJ Publishing Group Ltd

Adolesanların çoğu 20 yaşından önce cinsel ağıdan aktif

Aile planlaması merkezlerine erişim sorunu var

Kaynak: DSÖ

Dünyada her yıl 14 milyon bebek adolesan anneden doğuyor

Tüm sağlıksız düşüklerin dörtte biri adolesan yaş grubunda

Adolesanlarda istenmeyen gebeliklerin % 50'si ilk cinsel ilişkiden sonraki ilk 6 ayda ve % 20'si ilk ayda gelişiyor

Kaynak: DSÖ

Adolesanlarda Kontrasepsiyon Kullanımı - T.Çırpan, N. Aşkar MN-Klinik Bilimler&Doktor 2002;8(4):551-558

Evlilik yaşının yükselmesiyle
gelişmekte olan ülkelerde evlilik dışı çocuk sayısı artıyor

Adolesan yaş grubu

Üreme sağlığı konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip değil

Çoğu korunmasız cinsel ilişkiye giriyor

Sağlık kurumlarında üreme sağlığı konusunda gençlere eğitim vermek üzere yetiştirilmiş personel azlığı ya da yokluğu

Örgün eğitimde üreme sağlığı gerektiği gibi yer almıyor

Adolesanlar
üreme sağlığı konusunda
özellikle **arkadaşlarından** bilgi almayı
tercih ediyorlar

erkekler erkeklerle
genç kadınlar da genç kadınlarla konuşmayı tercih ediyor
(Hacettepe ve Dicle Üniversiteleri birinci sınıf öğrencileri- toplam 3666 kişi)

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda gençlere yönelik
sağlık hizmetlerinin niteliklerinden biri

“doktora gidiyormuş gibi değil, arkadaşınla konuşuyormuş
gibi bir ilişki içinde, rahat bir ortamda hizmetin
verilmesi”

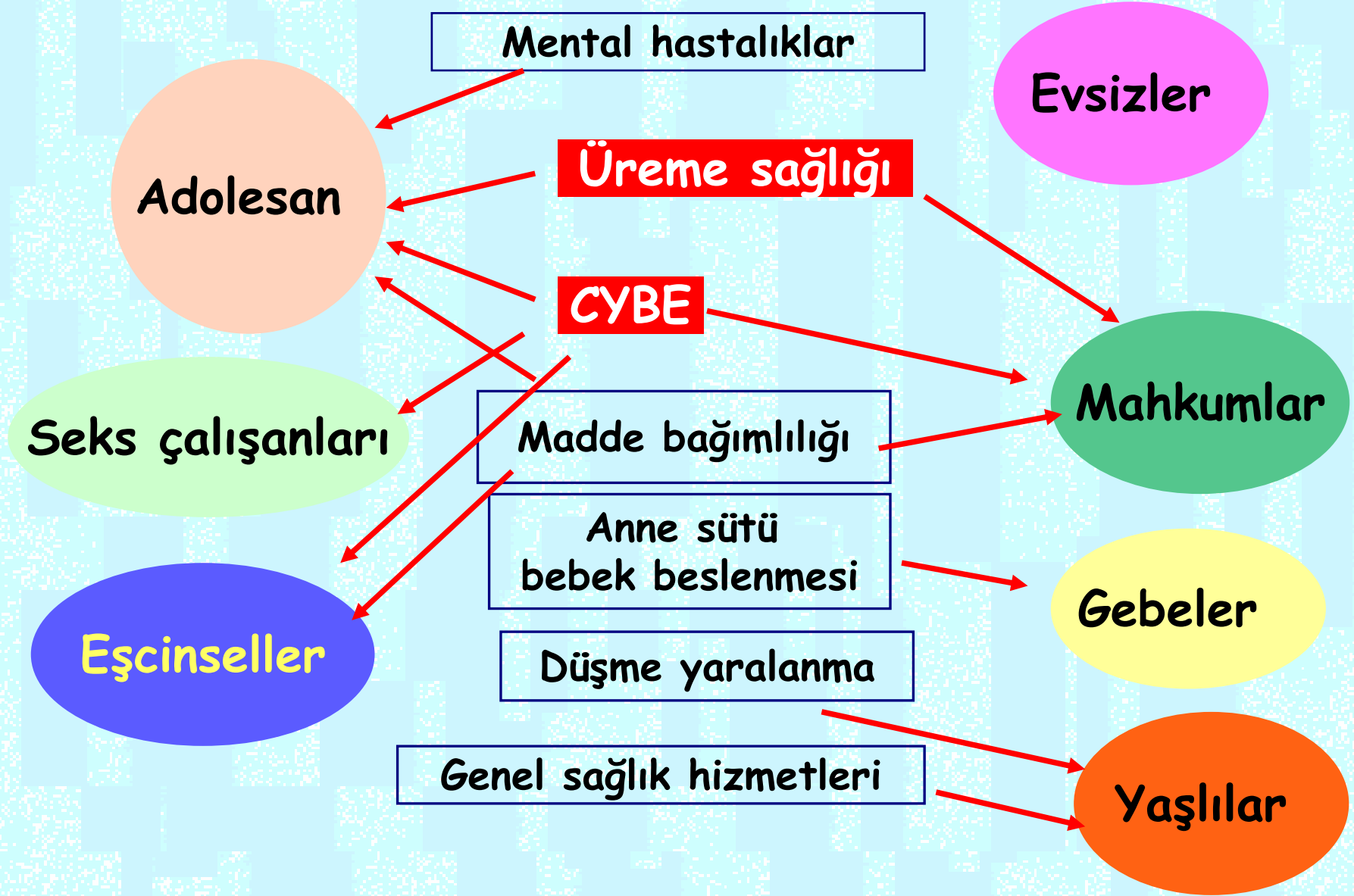
Kaynak: “Adolesanların / Gençlerin Üreme Sağlığını Etkileyen Faktörler Projesi 2004 (özet rapor)

Önerilen

Üreme sağlığı eğitiminin
Cinsel olarak aktif döneme girmemiş olanlara verilmesi

Dünyada akran eğitimi örnekleri

Literatürde....

Koroner kalp hastalığı riskini azaltmak

Otizm

Şizofreni

Cinsel şiddet

Suisid girişimi

Literatürde...

Mammografi kullanımı

Tourette sendromu

Kendi kendine meme muayenesi

Sebze ve meyve tüketimini arttırmak

Batı Afrika Üreme sağlığı Programı

1990'lı yıllarda

Özellikle Ghana ve Nijerya'da gençlerde
HIV enfeksiyonu
Doğurganlık

Gençlik merkezleri ve akran eğitimi çalışmalarını
Okul ve okul dışı çalışmalar

Kaynak: West African Youth Initiative: outcome of a reproductive health education program.
Brieger WR, Delano GE, Lane CG, Oladepo O, Oyediran KA. J Adolesc Health. 2001 Dec;29(6):436-46.

Zimbabwe

HIV/AIDS konusunda akran grup alışmaları

Eğitmen gözetiminde yürütülen alışmalar

Ghana

1990'lı yıllar

AIDS önleme ve üreme sağlığı programlarında akran eğitimi

Farklı odaklarda okul çalışmaları

“Toplumsal etkinlikleri geliştirme ve eğitim merkezi” etkin

ENDONEZYA

1994 Kahire - Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı
ardından

Adolesanlar ve toplum arasında bağlantı kuran çalışmalar

Farklı 10 bölgede adolesan ve yetişkinlere yönelik eğitimler

Akran eğitimi
Akran danışmanlığı

Türkiye'de akran eğitimi örnekleri

Tıp eğitiminde

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakóltesi

Sınıf arkadaşlarının ya da üst sınıfların eğitime ve değerlendirmelere katılımı

2004-2005 öğretim yılından itibaren II. Ve III. Sınıfların mesleksel beceri eğitimi ve değerlendirmesine internlerin katılımı

Kaynak: Hacettepe Tıp Dergisi 2004;35:121-122

Hacettepe 2005 strateji planı

“Her fakülte ve Yüksek Okuldan her yeni dönemde birinci sınıf öğrencilerinden 2’şer kişi akran eğitimi için eğitilecektir”

Türkiye'de Üreme Sağlığı Programı

Kamu sektörü aracılığıyla Türkiye'de yürütülen en yüksek bütçeli (55 milyon Euro) Avrupa Birliği programı

İlk teklif çağrısında 71 proje başvurusundan 27'si Şubat 2004'te seçildi

Marmara Sağlık, Eğitim ve Araştırma Vakfı (MARSEV)
Doğa Araştırmaları Sporları ve Kurtarma Derneği
Sağlık Eğitimi ve Drama Derneği

Avrupa Birliği'nin desteği ile "Gençlerin Üreme Sağlığı" projesi
2005 ve 2006 yılı (toplam 24 aylık süre)

MÜ Haydarpaşa Kampüsünde

- Gençlerin ÜS/cinsel sağlık konularında bilgi düzeylerini arttırmak, farkındalık yaratmak
- Üreme sağlığında lider öğrenci modeli geliştirmek
- Gençlerin ÜS danışmanlık hizmetlerine olan talebini arttırmak

Türkiye Aile Planlaması Derneği

Ankara, İstanbul, İzmir, Mersin ve Diyarbakır illerinde
akran eğitimleri yoluyla yetişkinlerin cinsel sağlık
konusundaki bilinçlerinin artırılması

Türkiye'de Üreme Sağlığı Programı

Anne Çocuk Eğitim Vakfı

İstanbul, Bursa ve Adana'da

Cinsel sağlık ve Üreme Sağlığı ilgili tutum ve davranışlarını,
hizmetlere olan taleplerini olumlu biçimde etkilemek

ekonomik durumları iyi olmayan anne ve babalar için
ebeveyn ve akran eğitimi ile bilgi paylaşımı modelinin
hazırlanması

Türkiye'de Üreme Sağlığı Programı

UNDP destekli projelerden

1. Gençlik danışma merkezleri projesi
2. Genç akran projesi

1. Gençlik danışma merkezleri projesi

Uygulayıcı kuruluşlar

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
Uluslar arası Çocuk Merkezi
Bilkent Üniversitesi
Hacettepe Üniversitesi
Osmangazi Üniversitesi
Boğaziçi Üniversitesi (2003'ten bu yana)
Yeditepe Üniversitesi
Koç Üniversitesi
Ege Üniversitesi

En çok bilgi alınan konular

- Güvenli cinsel yaşam
- Aile planlaması yöntemleri

Şimdiye dek yaklaşık 1000 kişi yararlanmış

% 67'si kız öğrenci

2. Genç akran projesi (Üreme Sağlığı Programı Cinsel Sağlık Akran Eğitimi Projesi)

Uygulayıcı kuruluşlar

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı
Habitat Gençlik Derneği
Yerel Gündem 21

Sağlık Bakanlığı
ve
Avrupa Birliği
destekli

Adana
Diyarbakır
Çanakkale
Yalova

Gönüllü eğitici akran
sayısı 70 üzerinde

Hedef: iki yıl içinde en az
2000 gence ulaşmak

Dört ayda bir çıkan dergi
Web sitesi

Ankara AIDS Savaşım Derneği
ve
Hacettepe AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi (HATAM)
(UNICEF desteğiyle)

Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü
Ankara Üniversitesi Cebeci Kampüsü

'Sosyal Bilimler Alanında Öğrenim Gören Üniversite
Genliğinde Akran Eğitimi Yoluyla HIV/AIDS'in Önlenmesi"
projesi

Manisa Nurlupınar gecekondü bölgesinde yaşıyan
ergenlerin akran eğitimi yöntemiyle üreme sağlığı bilgi ve
tutumunu geliştirme projesi: Bir yarı kentsel bölge
müdahalesi (2005)

Okullardaki 12-14 yaş ve alandaki 15-19 yaş grubu
ergenlere yönelik

Projenin 10. ayı sonunda yapılacak son değerlendirme ile
müdahalenin sonuçları ölçülecek

Bölgede "gençlik danışma birimi" kurularak gençlere
psikososyal hizmet verilmesi planlanıyor

Akdeniz Akran Eğitimi Projesi

Üniversite Öğrencilerinde Üreme Sağlığı ve HIV/AIDS
Konusunda Sağlıklı Yaşam Bilincinin Geliştirilmesi

2005-2006 Eğitim-Öğretim Yılı

Anne Çocuk Eğitimi Vakfı (AÇEV)

AB hibe programı kapsamında

Adana, İstanbul ve Bursa

“Kaynakları Kısıtlı Ailelerin Güçlendirilmesi: Cinsel Sağlık/Üreme Sağlığı ve Anne Baba Eğitimi Modeli” projesi

Katılımcılara akran eğitimi verilmesi

(hedef, her bir katılımcının öğrendiklerini iki akranına aktarması)

Leylekten Günümüze Üreme Sağlığı Projesi

Sağlık Bakanlığı

Avrupa Birliği

Dokuz Eylül Üniversitesi Spor Kulübü Derneği

2005 – 2006 dönemi

Cinsel sağlık üreme sağlığı konusunda

İzmir Buca bölgesinde 16-25 yaş grubuna akran eğitimi

Danışma merkezleri

Paneller

.....

Özel Lokman Hekim Esnaf Hastanesi (2005)

Avrupa Birliği destekli

“Yalnız Değilsiniz-Üreme Sağlığına Sivil Toplum Desteği Projesi”

14 gönüllü eğitici (akran eğitimi vermek üzere)

Ergenlikte değişimler, üreme organları anatomi, fizyoloji.....

Ankara AIDS Savaşım Derneği – HATAM
Üniversite Gençliği Arasında HIV/AIDS'in Önlenmesi
(UNICEF destekli)

“Böyle bir eğitim çalışmasında yer almaktan.....
..... çalışmaların "**kelebek etkisi**" yaratıyor
olmasından dolayı büyük mutluluk duyuyorum. ”

Nurten Karaca
Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Fakóltesi Eğitim Bilimleri Bölümü
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

KAYNAK: HIV/AIDS Dergisi Ekim Kasım Aralık 2003

Edward N. Lorenz'in hava durumuyla ilgili verdiği örnek (1963):

Bir sistemin başlangıç verilerindeki küçük değişikliklerin, büyük ve öngörülemez sonuçlar doğurabilmesi

**Amazon Ormanları'nda
bir kelebeğin kanat çırpması
Avrupa'da fırtına kopmasına neden olabilir**